

ver „quadrare“
ge jrg. — ge-
rus Eruditionis
26, l.v. agmen:
a aciel, Of: qua-
di suos jubet.
1 Kon. 5:17:
.....pretiosos,
Voor wat het
ctum“ betreft:
lini, 1824, 673,

a superbis
onsors
emplum:
rundo
que frontes,
impar
ra normam.

ascendit e solio
s, ut describat
templum. Di-
ea, ut undique
lorum in Prut.
ti consentiant
aan de Open-
meten; tempel
t brengen, tot
nastieve vorm,
el. Voor trans-
formatie“, en
Over de qua-
ustitia beatus,
rond“, undique
masius, Lugd.
gel herinneren
leven in den
is nog bezig,
en fundament

um, ein Buch
ationes, edere
Lewis—Short,
haarin de ge-
wers, bij Gods
Caementarii
noet beverkt,
lo, uithouwen,
steenen, nog
ratif, quader-
elaar, die ru-
de wijst deze
nover ons als
m bekwaamd,
tot het in de
r vijanden be-
ballingschap
ard, etc. Van
Apotheosis,

ilud
tum est
solitum).

zie Vulgaat
in is caemen-
npeibow, of
= 1 Kon.) 5,
6; 1 Par. 23,
0; let ook op
nrum litum,
os: de Heere
and was een
nuden muur;
uo fabri mu-
it illinuntque,
ake het hebr.
its naar God
in, b.v. door
ader van het
g onder aan-

couplet) aan-
niet maar
lan gaat, zie
nder), maar
geeft hun een
ruk („edit“).
veer, tot het
jke associatie
gequadreerde
wers immers
behouden, en
God, Ze wor-
ren (intran-
gd door den

verzoekt de
eeks naar de

WOORD

N TVEER,

r. f4.25 in
alag. Bestel
andel of bij

N.V. - Goes

DE REFORMATIE

WEEKBLAD TOT ONTWIKKELING VAN HET GEREFORMEERDE LEVEN

DIE UWE JEUGD VERNIEUWT ALS EENS ARENDS PSALM 103:5

Onder redactie van Prof. Dr K. Schilder.

Medewerkers: Ds F. A. den Boeft, Helpman; Ds E. T. v. d. Born, Amersfoort; Drs R. H. Bremmer, Zwolle; Ds J. van Bruggen, Assen; Drs D. J. Buwalda, Kampen; Prof. P. Deddens, Kampen; Ds L. Dockes, Hilversum; Ds D. van Dijk, Groningen; Ds J. Francke, Rotterdam; P. Groen, Rotterdam; Prof. B. Holwerda, Kampen; K. v. Huizen, Groningen; A. Janse, Breda; Dr P. Jasperse, Leiden; Ds B. Jongeling, Apeldoorn; Ds H. Knoop, Rotterdam; Ds J. Meester, Haarlemmermeer; Mr J. Meulink, Enschede; Drs H. M. Mulder, Kampen; Dr G. K. Schoep, Den Haag; A. Schilder, Den Haag; Ds H. J. Schilder, Utrecht; Ds J. Smelik, Groningen; Dr H. Smilde, Groningen; Ds J. P. v. d. Stoel, Grootegast; D. Stroo, Bussum; Prof. Dr C. van Til, Philadelphia, Pa. U.S.A.; Prof. C. Veenhof, Kampen; Ds G. Visé, Kampen; Ds C. Vonk, Schiedam; Ds P. de Vries, 's-Gravenhage; Ds D. K. Wielenga, Rotterdam; A. Zijlstra, Groningen.

Alle stukken bestemd voor de Redactie zende men aan: Prof. Dr K. SCHILDER, Vloedijk 14, Kampen
Adm.-adres: Oosterbaan & Le Cointre N.V. — Goes

Postrekening Nummer 406040 ten name van
BUREAU „DE REFORMATIE“ — GOES
Telefoon 2424

Abonn.: f 4.— per halfj., buitenl. f 10.— per jaar;
losse nummers 20 cent, alles bij vooruitbetaling.
Advertentiën: 20 cent per m.m.

INHOUD: Hoofdartikel: Is Europeesche Federatievorming raadzaam? 2. — Kerkelijk leven: „Aan allen de belofte“ — Is dat „gemeene gratie“? (Inzake Amerika). — City-theater en stadsevangeliatie. — Volksdansen! — Proceskosten studentencorps. — Op en om 't kerkplein:

Wat is oecumenisch Christendom? — Zending en Evang.: De kwestie van het evangelisten-ambt, 5. — Lit. en Kunst: Geestelijke Liederen uit de schat van de Kerk der eeuwen, 2 slot. — Aan een jongeren tijdgenoot: Castellum exaltatum. — Gedicht. — Persschouw. — Kerknieuws.

Is Europeesche Federatievorming raadzaam? (II)

HOOFDARTIKEL

*De gevolgen van het formeele prijs-
geven van de onafhankelijkheid van
Nederland*

§ 2. AMERIKA'S STREVEN NAAR DEMOCRATISCHE WERELDEENHEID.

Toch willen we ook aandacht schenken aan de vraag, of de Westers-democratische gedachte — ook bij een christelijke interpretatie — niet te veel een oppervlakkig en uiterlijk verschijnsel is om de geestelijke basis van een eventuele Europeesche eenheid te vormen.

Europa staat namelijk anders tegenover de democratie dan Amerika, bij wie de democratie tot vleesch en bloed is geworden. De krachtige propaganda voor vrijheid en democratie, die thans in de wereld wordt gevoerd, vindt haar oorsprong grotendeels in Amerika — hoewel in mindere mate — in Engeland. Te zeggen dat continentaal West-Europa een krachtig centrum voor democratische activiteit is, ware onjuist. Een maand na het uitbreken van het Koreaansche conflict beklagden sommige Amerikanen zich over de lauwe houding van hun Europeesche bondgenooten. Dit wil niet zeggen, dat men in continentaal W.-Europa vrijheid en democratie niet lief heeft, maar het lijkt soms, dat de dynamisch gevoerde actie voor de democratie den gemiddelden Amerikaan beter ligt dan den gemiddelden Europeaan. De Europeaan vecht voor de vrijheid, als die hem ontnomen is, maar als hij de vrijheid heeft teruggewonnen, is het ideaal bereikt en verbleekt de geestdrift. De Amerikanen houden echter feller vast; ook al zagen zij zelf de vrijheid nog nimmer verloren gaan, toch willen zij blijven strijden voor de vrijheid van de geheele mensheid.

Met de tegenwoordige machtsverhoudingen heeft dit minder te maken, dan men misschien een oogenblik zou vermoeden. Reeds toen Amerika in 1917 den eersten Wereldoorlog in ging, verklaarde president Wilson, dat het er om ging „to make the world safe for democracy“ (de wereld veilig voor de democratie te maken), een leuze, die door de Europeesche geallieerden betrekkelijk slapjes werd overgenomen.

We gelooven, dat dit verschil in „democratisch temperament“ tusschen Europa en Amerika vooral zijn oorsprong heeft in een verschil in de geestelijke structuur, dat er tusschen het Noordamerikaansche volk en de Europeesche volken bestaat.

In protestants-christelijke kringen heeft men wel geprobeerd dit verschil in de eerste plaats terug te brengen tot het feit, dat Europa vele landen omvat, waar in de 17e eeuw de Contra-Reformatie zegevierde, terwijl de Vereenigde Staten van Amerika gewoonlijk onder de protestantsche landen worden gerekend. Tusschen de R. katholieke Europeesche landen en Amerika zou dan slechts een matige verwantschap mogelijk zijn, maar de verwantschap tusschen de el-

genlijke protestantsche deelen van Europa en de Vereenigde Staten van Amerika zou veel grooter zijn.

Evenwel past de geschiedenis van Duitschland niet bij deze opvatting; Protestantisme als Bismarck en Wilhelm II zijn voor velen niet de wegbereiders geweest van de democratie, maar van Hitler. Tijdens den tweeden wereldoorlog heeft men echter dikwijls getracht, speciaal Nederland, Engeland en Amerika voor te stellen als drie in historisch en in geestelijk opzicht sterk verwante naties. Men zag dan niet alleen overeenstemming door den democratischen regeeringsvorm, maar ook door de min of meer puriteinsche levensbeschouwing, die niet alleen bij Nederlanders, maar ook bij vele Angelsaksers wordt aangetroffen. Hierdoor zou een innerlijke verwantschap tusschen deze landen bestaan, die belangrijke perspectieven voor een blijvend samengaan opent. Had niet reeds niemand minder dan dr A. Kuyper Sr zijn lof toegeswaaid aan de pilgrimfathers, de helden van den Amerikaanschen burgeroorlog ter bevrijding van de negers'aven en de tolken van den echten burgergeest uit Nieuw Engeland?²⁾

In algemeenen zin willen we het bestaan van deze verwantschap gaarne erkennen. Maar als hieruit nu conclusies over de geestelijke fundeering van b.v. een Atlantische statengemeenschap moeten worden getrokken, zal een nader onderzoek toch niet overbodig zijn. Want het Puritanisme — weinig zeggende aanduiding als het reeds is — moge invloed hebben in Amerika; grooter nog schijnt de invloed van het materialisme. Voor den gemiddelden niet-Amerikaan schijnt de harde kern van de Amerikaansche buitenlandsche politiek meer te bestaan uit dollar-diplomatie dan uit puriteinsch sermoen.

Volgens de Noord Amerikanen zelf vormen de Vereenigde Staten echter een christelijk, vooral protestants-christelijk, land. De overtocht van de „pilgrimfathers“ in 1620 op het schip de Mayflower naar Massachusetts, om zich daar te vestigen, is — naast de Onafhankelijkheidsverklaring en het presidentschap van Lincoln — de belangrijkste gebeurtenis uit het Amerikaansche verleden. De „pilgrimfathers“ en die na hen kwamen, waren inderdaad Puriteinen, die de stichting van de zes staten van het z.g. New England bevorderden: Massachusetts, Maine, Connecticut, Rhode Island, Vermont en New Hampshire, in het uiterste Noordoosten van de Vereenigde Staten. Nog steeds zijn deze zes staten (departementen), die tezamen evenveel inwoners hebben als Nederland, een zetel van puriteinsche traditie. Al hebben de Amerikaansche smeltkroes en de bevolkingsuitwisseling een deel van deze traditie verloren doen gaan, toch is men daar „stijver“ en „fatsoenlijker“ dan op de meeste plaatsen elders in Amerika. De R. katholieke Ieren, die zich later in grooten getale in Boston, de hoofdstad van Massachusetts, hebben gevestigd, pasten

²⁾ A. Kuyper, Ons Program, Amsterdam, 1880, 24.

zich hierbij aan. John Gunther schrijft in zijn bekende boek „Inside U.S.A.“, dat men in de hoofdstad van Maine gerust zijn portefeuille kan laten vallen, omdat een dozijn voorbijgangers hem zullen terugbrengen. De eerste openbare toneelvoorstelling in New Engeland had pas plaats in 1761 en ook heden is er in Boston nog een censuur op boeken en toneelstukken, zoodat zelfs de opvoering van bekende stukken wordt verboden, als in het scenario een onnut gebruik van Gods Naam voorkomt. Dit is dus wel geschikt om veel geruststelling te wekken over het land, waar ook de racketeers en de films uit Hollywood een groote vermaardheid verwerven.

Wie waren echter deze puriteinsche pilgrimfathers? Het waren voornamelijk congregationalisten, d.w.z. leden van een der vele independentistische secten van de Engelsche Kerken. Dit independentisme is kenmerkend voor het Angelsaksische individualisme, en omdat Europa hiermee thans meer dan ooit wordt geconfronteerd, willen we dit in het volgende zoo goed mogelijk probeeren te onderscheiden.

AMERIKA'S INDEPENDENTISME.

Het is opvallend, dat vele aanhangers van de groote 16e eeuwse kerkhervormingen in Europa moeilijk afstand hebben kunnen doen van de middeleeuwsche traditie om de geheele burgerbevolking rechtstreeks door politieke middelen in de Kerk te drijven. In Duitschland ontstonden de luthersche Zwangskirchen, ten onzent heeft Petrus Dathenus het Vlaamsche land onveilig gemaakt, en in Engeland waren het eerst de zelfbewuste Koningin Elizabeth en later de Stuarts, die beurtelings door diplomatie en gestrengheid het geheele volk in de Kerk probeerden te houden.

De Presbyterianen uit de Engelsche staatskerk wilden echter in de eerste plaats leer en kerkorde in gereformeerden zin hervormen, onder handhaving van de kerktocht. Minder zwaar woog voor hen, dat de Kerk dan niet meer het geheele volk zou kunnen omvatten. Belangrijker achtten zij het, dat de Kerk door de door hen voorgestelde hervormingen de wettige voortzetting van de oude Kerk zou blijven, waardoor zij trouwens ook de eenheid met de continentale gereformeerde Kerken zou kunnen onderhouden. De burgerlijke eendracht en de bezieling van het land zou toen wellicht nog zijn te herstellen door een charter, dat het aanwenden van geweld in geestelijke zaken verbood, maar niettemin de erkenning van Christus' Koningschap over den burgerstaat als doel van de samenleving aanwees. Men zal niet kunnen zeggen, dat de Presbyterianen deze consequenties van hun streven in een volledig uitgewerkt stelsel van wetsvoorstellen hebben neergelegd. Maar wel is het waar, dat zij, door eerst de rechten van de Kerk veilig te willen stellen, zich in deze richting bewogen.

Evenwel heeft men in het 17e eeuwse Engeland niet geprobeerd dezen weg te volgen; op het Europeesche continent probeerde men dit trouwens evenmin. Op het continent (Nederland en de luthersche landen) ontzenuwde men de Kerk door de hand te lichten met de kerkelijke discipline. De Kerk werd hierdoor op den duur uitgehold tot een krachteloos gevaarte. En in de Engelsche staatskerk liet men hetzelfde proces zich ontwikkelen.

Maar nu verschilt Engeland van het Europeesche continent toch vooral hierdoor, dat groote groepen geloovigen nog veel verder gingen. Zij wilden niet alleen opheffing van de kerkelijke tucht, maar in geestdrijvend optimisme wilden ze zooveel mogelijk iedere uiterlijke ordening op geestelijk gebied afschaffen. Ook de uiterlijke band met de eene heilige, algemeene,

christelijke Kerk van alle eeuwen had voor hen weinig beteekenis. Tendenzen bestonden verder om ook de ordeningen op burgerlijk gebied zooveel mogelijk te beperken. Kerkregering en het gebruik van de belijdenis als wapen tegen dwalingen waren in hun oogen voor een belangrijk deel wereldsche en zondige uiterlijkheden, die een waar Christen verachten moest. Velen leidden hieruit ook den eisch af om pas als volwassene te kiezen voor de Kerk, en verwierpen dus den kinderdoop. Een bont mengsel van allerlei secten ontstond, die dikwijls wel in enkele opzichten aan de calvinistische theologie vasthielden, maar voor wie de afkeer van alle uiterlijke ordening een kerkverwoestende vluchthouding werd. De spiritualistische droombeelden, die hiermee samengingen, zijn op het continent meestal met kracht den kop ingedrukt. De oude R. katholieke Kerk deed dat, en ook Luther en Calvin hebben door hun scherpere strijd tegen Thomas Münzer en de Wederdoopers korte metten gemaakt met de geestdrijverij.

In Engeland is dit echter niet in die mate geschied, mogelijk omdat de zedeloze hofpartij van den Engelschen koning Jacobus I, die hoofd van de staatskerk was, de bekwaamheid miste om onderscheid te maken tusschen de Presbyterianen, die uit de staatskerk waren gestooten, en de talloze secten, die onder het volk ontstonden. Het was in dien tijd, dat het verzamelscheldwoord „Puritein“ werd uitgedacht, waarmee de hofpartij kortweg iedereen aanduidde, die de liederlijke taal en het zedeloze leven van de edellieden afkeurde, en die godsdienstige gevoelens bezat. Allen, die aanmerking maakten op de besluiten van de staatskerk, noemde men Puriteinen⁴⁾, vijanden van den koning, oproerlingen en huichelaars. Daardoor dreef men de werkelijke Presbyterianen op één hoop met de Independenten en spiritualisten van allerlei slag, tot ten slotte Cromwell de Presbyterianen uit het parlement dreef, koning Karel I liet onthoofden en de machtige kampioen der Independenten werd.

De leden van deze secten zijn in grooten getale naar Amerika uitgeweken en als men hen met dr. A. Kuypers in zekeren zin Puriteinen en Calvinisten wil noe-

⁴⁾ J. Courtenay Locke, Cromwell en de Puriteinen, in Nw. Geill. Wldgesch. VI, Amsterdam, 1930, 3758.

„Aan allen de belofte” — Is dat „gemeene gratie”? (Inzake Amerika)

We hebben beloofd, nog iets te zeggen over betekenissen en draagwijdte van de uitspraak: „de belofte is voor allen” (die wetten door een kerk van Christus zijn gedoopt). We gaven reeds aan, waarom we het broodnoodig achten, dat men — alvorens men ongelukken over de kerk laat komen door volmaakte overbodige ruzies — precies verklaart, wat verstaan wordt onder de woorden: „zijn voor” (de belofte „is voor” allen, of: „alleen voor de uitverkorenen” „is ze”).

Beteekent dat: de belofte schept een rechtsverband, en erkent het reeds bestaande, en legt de gedoopten ook individueel in rechts-klemmen, dan zeggen we: ze is voor allen.

Maar wil iemand onder de uitdrukking „zijn voor” verstaan hebben: het tot op de laatste penning toe voor eeuwig in handen komen van den belofden inhoud, dan verzekeren we: alleen voor de uitverkorenen.

Het dunkt ons nog al duidelijk, dat men met een formule hier niet veel uitricht, tenzij klaar onderscheiden wordt.

Nu wilde ik deze week eerst een anderen kant met dit artikel uit, dan het geval zal zijn in dit nummer. Ik kreeg namelijk in handen een nieuwe aflevering van The Standard Bearer, waarin collega Hoeksema zich over de voorgestelde formule nader verklaart.

Hij zegt daar iets over „de gemeene gratie”.

Onze lezers weten, en waardeeren, dat hij, die inzake het theoreem der beweerde „gemeene gratie” moedig en noodig werk verricht heeft, nauwlettend toezien zal, dat in de kerken, die hij dient, niet weer binnensluip wat hij als gevaarlijke leer veroordeeld en afgewezen heeft. En omdat het goed is, dat we niet langs elkaar heenredeneeren, en nog meer, dat de misverstanden, waarmee de duivel op het oogmerk alle opbloeiende kerkwerk verstikken wil, zooveel mogelijk worden opgeruimd, op zakelijke manier, daarom gaan we expres, en dan meteen maar van wal stekende, op dit nieuwe bezwaar in. Laat ons ook de amerikaansche broeders probeeren te begrijpen.

••

Ik lees dan in gezegde aflevering van The St. B., (1 Oct., xxvii, number 1, p. 6 en 7), dat de voorgestelde amerikaansche verklaring aan den éenen kant even nauwkeurig wil zijn ten aanzien van de theorie der gemeene gratie als ter anderzijde ten aanzien van de belofte van het verbond.

Natuurlijk zijn we daar blij mee. Ook wij hebben, en we gelooven, dat de strijd vruchten heeft afgeworpen, het gemeene-gratie-theoreem zien mank loopen aan beide beenen, en dus bestreden, en we hebben, noodgedwongen, toen een synode met een chineesch

men⁵⁾, willen wij over woorden niet vallen, maar dient men wel te bedenken, dat het niet de presbyteriaansche Puriteinen, maar de independentistische Puriteinen zijn, die Amerika geestelijk hebben gevormd. Door hen werd Amerika tot een bolwerk van godsdienstig individualisme en kerkelijke neutraliteit als geen ander land ter wereld. Nog heden ten dage is het christelijk leven in Amerika met zijn meer dan 200 kerkelijke secten te kenmerken door de spiritualistische sfeer van „revivals” en gefaxteerde kerkdiensten, heilsvindingen der Methodisten, volwassendoopt bij de Baptisten, enz. Ook het eenigszins utopistische pacifisme van de Quakers valt hieronder (to quake = sidderen, zoo genoemd naar de religieuze sidderingen, die de aanhangers in den eersten tijd bij hun bekeering te zien gaven).

Op de Amerikaansche bevolking van 148 miljoen inwoners vindt men ongeveer (1945):

- 27 miljoen Baptisten
- 20 miljoen Methodisten
- 5 miljoen Discipelen van Christus
- 1 miljoen Congregationalisten
- 11 miljoen leden van kleinere genootschappen, w.o. 113.000 Quakers, maar ook b.v. ruim 1 miljoen Mormonen
- 5 miljoen Joden
- 6 miljoen Lutheranen
- 3 miljoen Presbyterianen en Gereformeerden
- 2 miljoen Episcopalenen
- 26 miljoen Roomsche Katholieken.

Het is moeilijk om het aantal van de Baptisten en van andere richtingen met volwassendoopt op te geven, daar de kinderen bij de officiële opgaven niet vermeld worden; in totaal telt Amerika b.v. ruim 9 miljoen gedoopte Baptisten. Uit de getallen blijkt evenwel duidelijk, dat o.a. 37 miljoen leden van de niet-independentistische Reformatiekerken en van de R. katholieke Kerk ver in de minderheid zijn bij diegenen, die rechtstreeks of via hun ouders betrokken zijn bij de Kerken en genootschappen van het independentistische type.

Dordrecht.

Dr. A. J. VERBRUGH.

⁵⁾ A. Kuypers, Stone lezingen, Amsterdam, 1898, 7.

KERKELIJK LEVEN

kromzwaard ging slaan, tegenover haar versteende groeps-theologie, die de vaders op geen stukken nakende — zie de enorme vergissingen uit 1944 van dr. A. D. R. Polman — ons over de belofte van het genadeverbond moeten uitlaten, in nauwe formulering, om daarmee den weg naar Hel, de Cock, welken weg de kuypersiaansche diehards hadden afgesneden, en om het pad naar de klassieke vaders, tot wier boeken ze den toegang eveneens hadden versperd, weer open te breken. We gelooven, dat ook op dit punt het werk gezegend geweest is.

We zeggen dit niet, om te pochen tegen die synode van 1944. We reppen er alleen daarom van, omdat we zoo graag willen, dat het stroovuurtje, dat tusschen Amerika en ons dreigt op te vlammen, worde uitgetrapt, van beide kanten. We moeten hier in Nederland goed begrijpen, dat die amerikaansche mannen precies als wij, en wij precies als zij, met dezelfde kwesties in de maag gezeten hebben, en dat wij allen, over en weer, heusch niet voor ons pleziertje eens „een ander zaakje hebben opgezet”. Als we dat gaan begrijpen en van elkaar waardeeren, kan mijn bedoeling met deze artikelen, om toch elkaar niet te dwingen, toch nog „een apart zaakje op te zetten”, te beter verstaan worden. Aparte-zaakjes-opzetten, dat doen de seclaristen; ook diegenen, die een bestaande breede basis (3 formulieren) gaan versmallen, en van de algemeene zaak een particulier zaakje zijn gaan maken — zooals de synodecratie, met al haar ontkenningkracht, toch niet zal kunnen ontkennen met ontkenningmacht (exousia).

Ik wil nog een ding opmerken, dat helpen kan, tot rust te komen. Coll. Hoeksema zegt nadrukkelijk, dat de voorgestelde verklaring van beginselen als zodanig niet tegen onze kerken gericht is. Hij erkent — en daar ben ik blij om, laat het nu asjeblijft ook zoo blijven in The St. B. — dat onze kerken als kerken geen enkele officiële opvatting van het verbond hebben aanvaard, dat is volkomen juist, indien n.l. bedoeld zou zijn een andere opvatting, dan in de belijdenis staat. Die hebben we wel aanvaard. Hoogstens, zegt coll. Hoeksema, is de verklaring gericht tegen personen van de „vrijgemaakten”, die beweren, dat de belofte van God objectief voor alle gedoopte kinderen is, en dat in deze belofte God genadig is aan hen allen (and that in this promise God is gracious to them all).

Ik weet niet, wie coll. Hoeksema op het oog heeft. Hij denkt hier blijkbaar aan personen. Ik weet ze niet, maar — ik lees soms erg haastig. Ik laat nu eens rusten de vraag, of een kerkelijke vergadering er goed aan doet, een verklaring op te stellen, die zich richt tegen enkele personen in het buitenland. Laten we maar zooveel mogelijk aan den voorzichtigen kant blijven, en zeggen: goed, zet dan maar uw afweer-

wapens in stelling tegen elk dreigend gevaar. Ook dat, hetwelk van de zijde van personen komen kan.

Maar ook dan nog wil ik wagen: wat bedoelen die menschen, die dan (in mij niet bekende) eistaten hebben uitgesproken: God is in de belofte genadig (gracious) aan alle gedoopte kinderen, en die dit dan zoo hebben gedaan, dat men daarin een ketterij ruikt, of althans mogelijk er een aan ziet komen; een ketterij, een beginselverklaring als afweermantregel noodig maakt?

Onwillekeurig gaan we op zoek. Naar de bedoeling. We vinden ook wel enkele aanduidingen in het artikel van coll. Hoeksema. Hij vreest, dat op een of andere wijze de door hem vroeger bestreden opvattingen van Heyns weer zullen insluipen. Die leerde een zekere gemeene gratie binnen den bondskring. En als men nu zegt: de belofte is voor allen, loopen we dan geen gevaar, weer in Heynsiaansche wateren te verzeilen?

Daarop zou ik willen antwoorden: het komt ook in de bestrijding van Heyns er maar op aan, dat ge zegt: dat en dat is het, waarin hij scheef gaat. Langen tijd heb ik zelf me afgevraagd, welke Heynsiaansche meeningen nu precies de Prot. Ref. broeders als bestrijders tegen zich vonden. Zoo min als Kuypers hier in Nederland een boeman of legende worden moet, zoo min in Amerika Heyns. Men moet steeds weten aan te geven: dáár is het puntje, waar ik den vinger bij leg. En dáár teeken ik aan: mis, het zij verre.

Nu heb ik tijdens mijn jongste verblijf in Amerika een in Nederland me nooit onder de oogen gekomen werk (2 stuks, als ik me wel herinner) van Heyns gezien, waar me bepaalde uitlatingen werden aangewezen. Toen zei een frissche dominee tegen mij: kijk daar heb je het. Hij lei inderdaad den vinger bij een paar uitspraken. Daar deed hij goed aan; het was afweer tegen spoken-zien. En toen heb ik die uitspraken bekeken, en in den trein, ik weet nog waar, een lang stuk ertegen geschreven, en gezegd: dat gelooven wij ook niet. Het staat te lezen in De Reformatie van 25 Oct. 1947.

Nu is mij gevraagd, in deze artikelen te willen rekenen met nieuwe abonné's van ons blad. Dat hield o.m. het verzoek in, ook hún de kans te geven, de zaak te volgen van a tot z.

Best. Ik neem aan, dat de lezers, die in 1947 al wekelijks ons blad lezen, me dezen dienst aan de nieuweren ditmaal niet kwalijk zullen nemen, en zal dus enkele dingen uit dat oude artikel hier overnemen.

Het loopt dan eerst over de kwestie van de z.g. „subjectieve verbondsgenade”. Daarover schreef ik het volgende:

Parallel daarmee loopt bij Heyns nu een lange reeks van uitspraken over „subjectieve verbondsgenade”. De „MEDEDEELING van zekere mate van subjectieve genade” behoort zijns inziens óók tot de weldaden des verbonds. (G. G. 134). Zij verschilt van de genade der wedergeboorte. Onder verwijzing naar Joh. 15:2, Rom. 11:17, Jes. 5:4 wordt deze subjectieve verbondsgenade, die óók aan de verworpenen in het verbond toekomt, genoemd „zulk eene, die den bondelingen alle verontschuldigheden ontfant voor het niet voortbrengen van de gewenschte vruchten des verbonds” (G. G. 134).

Nu kunnen wij hier ons hoofd schudden onder opmerking, dat het schema objectief-subjectief den schrijver parten speelt. Dat is ook zoo. Ook elders blijkt hij hiervan slachtoffer.

Maar met zulke klacht (die zeer velen ook van zijn tegenstanders treffen zou) ware toch niet het bodemgeschil bereikt. Hier in DIT gedeelte uit de Geloofsleer gaat Heyns niet verder dan te zeggen, dat die z.g. subjectieve verbondsgenade den ongehoorzamen bondelingen alle onschuld beneemt voor het NIET voortbrengen van de GEWENSCHTE vruchten des verbonds.

Dat is nog al negatief en voorzichtig.

Maar elders schrijft hij positief en onvoorzichtig. En: bepaald onjuist.

Voor al in zijn in Nederland niet bekende Catechetelek. Amerikanen kennen den heelen Heyns, wij in Nederland slechts den halven. Vandaar misschien de misverstanden. Hoe fataal deze kunnen zijn, blijkt me, als Heyns op andere plaatsen weer die teksten van zooveel, Jes. 5:4, Joh. 15:2, Rom. 11:17 noemt (b.v. H. C. 143/4). Daar gaat Heyns volstrekt verkeerde paden op. De kwestie van het afnemen van alle verontschuldiging aan den mensch houdt hem daar weer bezig, maar hij valt nu in het net van scholasticisme en schematische. Als Jesaja 5:4 vraagt: wat is er meer te doen aan Mijn wijngaard, dat Ik aan hem niet gedaan heb?, dan schrijft Heyns: „Zou Hij, die de Waarachtige is, zoo vragen, zoo kunnen vragen, indien wat Hij aan hen gedaan had, alleen had bestaan in uiterlijke bearbeiding door de genademiddelen, en niet ook in het geven van innerlijke vatbaarheid daarvoor?” (H. C. 144).

Innerlijke vatbaarheid!

Is het wonder, dat hier de klacht van Remonstrantisme rijst? De klacht, dat hier de algehele verdorvenheid en de radicale boosheid en onmacht-in-onwil wordt te kort gedaan? En ook die van de onverliesbare geestesgenadegaven? Men kan hier niet alles op misverstand afschuiven, want enkele regels later heet het: „Als men aan zulke uitspraken recht wil laten wedervaren, ze wil laten zeggen wat ze zeggen, dan moet men wel tot het besluit komen, of men wil of niet, dat de Schrift ons leert de schenking van een subjectieve genade aan elk bondeling, d.i. aan elk kind der geloovigen, GENOEGZAAM OM GOEDE VRUCH-